

श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय-मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः-

२०२४ सालको ऐन नं. ३२

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रबल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

आवश्यक बस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ लाई संशोधन गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावनाः- आवश्यक बस्तु संरक्षण ऐन, २०१२ लाई संशोधन गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः- (१) यस ऐनको नाम “आवश्यक बस्तु संरक्षण (दोस्रो संशोधन) ऐन, २०२४” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. मूल ऐनको दफा २ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा २ राखिएको छः-

६४६

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२. परिभाषा:- यस ऐनमा "आवश्यक वस्तु भन्नाले कुनै टेलिग्राफ, टेलिफोन, रोप्वे, बिजुली, रेल्वे, रजैया सडक, मूलबाटो, पुल, ढल, निकास, पाइप लाइन, पेट्रोल, पेट्रोलको पम्प, तथा सार्वजनिक संस्था वा श्री ५ को सरकार वा श्री ५ को सरकारद्वारा इजाजतलिई बनाइएको खानेपानीको मुहान, मौसम तथा जलश्रोत सम्बन्धी स्टेशन तथा कलपूर्जाहरू र सर्वसाधारणको उपयोगको पाटी, पौवा, सत्तल र यी वस्तुहरूका साथमा रहेको वा जडान भएको वस्तुहरू समेत सम्झनु पर्छ ।

३. मूल ऐनको दफा ३ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ३ मा रहेको "३ वर्ष देखि ६ वर्षसम्म कैद वा रु. १००१ देखि १,०००१ सम्म" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "विगो र विगो बमोजिमको दण्ड हुनेछ" भन्ने शब्दहरू राखिएको छ ।

४. मूल ऐनको दफा ५ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ५ को सट्टा देहाय बमोजिमको दफा ५ राखिएकोछ:-

५. स्थानीय पञ्चायत वा प्रशासन अधिकृतको अधिकार:- आवश्यक वस्तुको सबैले हेरचाह गर्नु पर्छ, सो नगरी कुन इलाकामा आवश्यक वस्तु बराबर हराएमा, चोरीएमा वा अरु कुनै किसिमले हानी नोक्सानी पुऱ्याइएमा सब भन्दा नजिकका स्थानीय पञ्चायतले वा प्रशासन अधिकृतले पालो पहराको व्यवस्था गरी सुरक्षा गर्ने प्रबन्ध मिलाउनु पर्दछ ।

५. मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ६ मा रहेको "त्यस उपरको अपील सर्वोच्च अदालतमा लाग्नेछ" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "त्यस उपरको अपील बाटाका म्याद बाहेक ३५ दिनभित्र सर्वोच्च अदालतमा लाग्नेछ" भन्ने शब्दहरू राखिएको छ ।

लालमोहर सदर मिति २०२४।७।६।२

आज्ञाले-

चूडामणिराज सिंह मल्ल

श्री ५ को सरकारको का. मू. सचिव ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय-मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः-

२०२४ सालको ऐन नं. ३३

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐ रामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रवल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

जग्गा (नाप जांच) ऐन, २०१६ लाई संशोधन गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावनाः- जग्गा (नाप जांच) ऐन, २०१६ (यसपछि मूल ऐन भनिएको) मा तत्काल केही संशोधन गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः- (१) यस ऐनको नाम “जग्गा (नाप जांच) (प्रथम संशोधन) ऐन, २०२४” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. मूल ऐनको दफा २ मा संशोधनः- मूल ऐनको दफा २ को खण्ड (घ), (ङ) र (च) को सट्टा देहायको खण्ड (घ), (ङ) र (च) राखिएकोछः-

(घ) “पटवारी” भन्नाले जग्गाको खेस्ता राखी सो बमोजिम मालपोत असूल तहसील गर्ने सबैलाई संज्ञानु पर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण शाहदेवबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ड) “सरकारी जग्गा” भन्नाले सडक, रेल्वे, सरकारी घर, अड्डा र जनताप्रति कुनै दायित्व नरहने श्री ५ को सरकारका अधिनस्थ वन, जङ्गल, खोलानाला, नहर कुलो तथा अरु ऐलानी जग्गा समेत जनाउँछ ।

(च) “सार्वजनिक जग्गा” भन्नाले कुनै व्यक्ति वा परिवार मात्रको नभै सबैले सार्वजनिक रूपमा उपयोग गर्न पाउने बाटो, गौचर, ताल, मसानघाट र अरु यस्तै जग्गालाई सम्झनु पर्छ तथा कुनै व्यक्तिले आफ्नो जग्गामा खनेको पोखरी वा बनाएको मन्दिर वा धर्मशाला सार्वजनिक प्रयोगमा ल्याउने विचारले मालपोत लगत कट्टा गराइसकेको भए त्यस्तो पोखरी, मन्दिर वा धर्मशाला समेतलाई जनाउँछ ।

३. मूल ऐनको दफा ३ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ३ को उप-दफा (३) पछि देहायको उप-दफा (४) थपिएकोछ:-

(४) उप-दफा (१) अनुसार आदेश जारी भएपछि सम्बन्धित जिल्ला मालले सो जिल्लाका सबै जिमिदार पटवारीबाट आफ्नु जिमिदारीको जग्गा जमीनको कित्ता नम्बर समेत विस्तृत विवरण खुलेको खेस्ता तयार गर्न लगाई खिची सभै गोस्वारा सो जिल्लामा खडा भएपछि बुझाइदिनु पर्छ ।

४. मूल ऐनको दफा ४ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ४ को सट्टा देहायको दफा ४ राखिएकोछ:-

४. जग्गाको क्षेत्रफल निकाल्ने तरीका:- जग्गाको क्षेत्रफल देहायको तरीकाले देहायको इकाईमा निकालिनेछ:-

(क) यस अधि बिगाहा बाहेक रोपनी वा अन्य प्रकारको क्षेत्रफल इकाई कायम भएको क्षेत्रमा रोपनी नै कायम हुनेछ र त्यस्तो रोपनी कायम गर्दा ७४ फिट लम्बाइ ७४ फिट चौडाइ अर्थात् ५,४७६ वर्गफिटको १ रोपनीको हिसाबले,

(ख) यस अधि बिगाहा क्षेत्रफल इकाई कायम भएको क्षेत्रमा बिगाहा नै कायम हुनेछ र त्यस्तो बिगाहा कायम गर्दा २७० फिट चौडाइ २७० फिट लम्बाइ अर्थात् ७२९०० वर्गफिटको १ बिगाहाको हिसाबले, र

(ग) बिगाहा र रोपनी नपुग भएमा तोकिएको हिसाबले ।

५. मूल ऐनको दफा ५ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ५ मा रहेको “मौजा” भन्ने शब्दको सट्टा “पञ्चायत” वा “पञ्चायत वार्ड” भन्ने शब्दहरू राखिएको छ ।

६. मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ६ को उप-दफा (२), (३) र (४) को सट्टा देहायको उप-दफा (२), (३) र (४) राखिएका छन्:-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) जग्गा नापी वा जांच गर्दा जग्गावाला वा निजको प्रतिनिधि, मोही सम्बन्धित जिमिदार पटवारी, सँधियार र सम्बन्धित पञ्चायतको प्रतिनिधि समेतलाई राखी सांध सिमाना छुट्याई जग्गा नापी वा जांच गरिनेछ । यसरी नाप जांच हुने अवस्थामा सम्बन्धित जग्गावालाले आफ्नो हकभोगको प्रमाण साथ आफैं वा सम्बन्धित आफ्नो प्रतिनिधि पठाई आफ्नो जग्गा दर्ता गराउनु पर्छ ।

(३) कुनै जग्गा नाप जांच भएका बखत सम्बन्धित जिमिदार पटवारी वा निजहरूको प्रतिनिधिले दाखिल गरेको खेस्ताबाट रैतीको जग्गा छुट्याउने कामको लागि सो मौजाको सम्बन्धित पञ्चायतको नाप नक्सा समाप्त नभएसम्म जिमिदार, पटवारी वा निजहरूको प्रतिनिधिले नापी डोरले चाहेका बखत उपस्थित रही मद्दत गर्नुपर्छ । यसरी बोलाएका बखत उपस्थित नरहने जिमिदार पटवारीलाई खारेज गर्न श्री ५ को सरकारमा शिफारिस गरिनेछ ।

(४) उप-दफा (२) अनुसार नापीको बखत आफ्नो प्रमाण साथ उपस्थित भई जग्गा दर्ता नगराउने वा प्रतिनिधि पनि नपठाउने जग्गावाला र मोहीलाई जग्गा दर्ता गर्न आउन १५ दिनमा नबढाई दोस्रो पटक सम्बन्धित पञ्चायतमा सूचना प्रकाशित गर्नेछ सो म्यादभित्र दर्ता गर्न आउने जग्गावाला र मोहीलाई निजको हक भोगका प्रमाण भिडेमा रु. ५१- सम्म जरिवाना गरी सो जग्गा दर्ता गरिदिनेछ ।

—तर यस बमोजिम दोस्रो पटक दिएको म्यादभित्र पनि उपस्थित नहुने वा अपना प्रतिनिधि पनि नपठाउने जग्गावालाको जग्गा सम्बन्धित जिमिदार, पटवारीका अतिरिक्त सो जग्गा भएको सम्बन्धित पञ्चायतका दुइजना प्रतिनिधिहरूलाई राखी निजहरूले देखाएका सम्बन्धित जग्गावालाको नाउँमा नापजांच दर्ता गरिनेछ ।

७. मूल ऐनको दफा ६ पछि दफा ६क. थप — मूल ऐनको दफा ६ पछि निम्नलिखित

दफा ६क. राखिएको छ —

६क. विदेशमा रहँदा जग्गा अर्काको नाममा दर्ता हुन गएमा गर्न सक्ने:— दफा ६ मा जेसुकै लेखिएको भए तापनि कुनै व्यक्ति विदेशमा रहेको कारणबाट निजलाई जग्गा नापजांच हुन लागेको कुरा थाहा हुन नसकि निज आफैं उपस्थित हुन वा प्रतिनिधि पनि पठाउन नसकि निजको जग्गा नाप जांच हुँदा अरु कसैको नाममा दर्ता हुन गएको रहेछ भने सो जग्गा नाप जांच भएको दुइ वर्ष भित्र निजले सम्बन्धित जिल्ला अदालतमा उजुर गर्न सक्नेछ ।

८. मूल ऐनको दफा ८ मा संशोधन:— मूल ऐनको दफा ८ को सट्टा देहायको दफा ८ राखिएको छ:—

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६२९

८. दर्ता पूर्जा पाउने:- (१) सम्पूर्ण पञ्चायत वा पञ्चायत वार्डहरू नाप जांच हुनेमा सो बमोजिमको नापजांच भएपछि र केही जग्गा मात्र नापजांच हुनेमा त्यति नापजांच भएपछि र दर्ता खेस्ताको कामसमाप्त भएपछि तोकिएको अधिकारीले तोकिए बमोजिम दर्ता पूर्जा सम्बन्धित जग्गावाला वा उसको प्रतिनिधिलाई सो जग्गा भएको पञ्चायतमा दिनु पर्छ । दर्ता पूर्जा नपाएमा सोही क्षेत्रमा पहिलो दर्ता पूर्जा वितरण प्रारम्भ भएको मितिले वा दर्ता पूर्जा पाएपछि चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले दर्ता पूर्जा पाएको मितिले ४५ दिनभित्र तोकिएको अधिकारीका समक्ष कारण सहित उजूर गर्न सक्नेछ ।

—तर, यो ऐन लागू हुनुभन्दा अघि दर्ता पूर्जा नपाएकोमा वा दर्ता पूर्जा पाएपछि चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले यो ऐन प्रारम्भ भएका मितिले १२० दिनभित्र तोकिएका अधिकारी समक्ष कारण सहित उजूर गर्न सक्नेछ ।

(२) सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा श्री ५ को सरकारको आदेश बेगर कसैको नाममा दर्ता हुनेछैन ।

तर, यो ऐन लागू हुनुभन्दा अघिसम्म कसैको नाउँमा भएको दर्ता र तत्सम्बन्धी कामलाई यो ऐनले बाधा पुऱ्याएको मानिनेछैन ।

९. मूल ऐनको दफा ९ मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा ९ को सट्टा देहायको दफा ९ राखिएको छ:-

९. जग्गा नाप जांच खर्च असूल गर्ने:- श्री ५ को सरकारको असूल तहसील सम्बन्धी प्रयोजनको लागि हुने जग्गा नापजांचको काममा भएको खर्च जनताबाट असूल उपर गरिनेछैन । तर कुनै व्यक्तिको आफ्नै प्रयोजनको निमित्त गराइएको जग्गाको नाप जांचको काममा भएको खर्चमा पूरा खर्च सम्बन्धित व्यक्तिबाट असूल उपर गर्न सकिनेछ ।

१०. मूल ऐनको दफा १० मा संशोधन:- मूल ऐनको दफा १० को सट्टा देहायको दफा १० राखिएको छ:-

१०. जग्गाको किसिम छुट्याउने:- कुनै जग्गा नापजांच गर्दा सो जग्गाको किसिम तोकिएको अधिकारीले देहायको तरिकाले छुट्याउनेछ:-

धनहर वा खेत

(क) अब्बल:- धान रोप्ने वा छर्ने गरेको सदासर्वदा कुलो पानी लाने वालुवा र ढुंगो नभिसिएको सबै भन्दा असल रसिलो माटो भै दुइ बाली लाग्न सक्ने जग्गा अब्बल हुन्छ ।

६५१

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

- (ख) दोयमः— संधै कुलो पानी नलाग्ने वर्षातको कुलो लागी रोपिने बालुवा र ढुंगो नमिसिएको असल माटो भई दुई बाली लाग्न सक्ने जग्गा दोयम हुन्छ ।
- (ग) सिमः— कुलो पानी र भल नलागी आकाशबाट परेको पानीको भरले रोपिने केही बालुवा मिसिएको माटो भै एक बाली मात्र लाग्न सक्ने जग्गा सिम हुन्छ ।
- (घ) चाहारः— बलौटो, ढुंगेन, सुख्खा माटो भएको आकाशबाट परेको भरले मात्र रोपिने पानी चाँडै सुक्ने टारी कान्ला परेको एक बाली मात्र लाग्न सक्ने वा धेरै समय पानीले छोपी कुनै कुनै सालमा धान हुन सक्ने जग्गा चाहार हुन्छ ।

भिट वा पाखो

- (क) असल मलिलो माटो भै धान नलागी घैया, मकै, कोदो, तोरी, सस्यूर त्यस्तो किसिमका फसल लाग्ने जग्गा भिट वा पाखो अब्बल हुन्छ ।
- (ख) बालुवा ढुंगा मिसिएको कम्सल माटो भिर पहरा भएको र हरसाल फसल नभई कुनै एक दुई साल बिराई धान नलागी मकै, कोदो, तोरी, घैया सस्यूर त्यस्तै किसिमका अरु फसल लाग्ने जग्गा भिट वा पाखा दोयम हुन्छ ।
- (ग) बलौटे ढुंगे माटो भएको वा हल चलन नसक्ने भीर पहरा भएको र हर साल फसल नभई एक दुई साल बिराई धान नलागि मकै कोदो, तोरी, घैया, सस्यूर त्यस्तै किसिमको अरु फसल लाग्ने वा केही समय हिउँले ढाकिने जग्गा भीट वा पाखो सीम हुन्छ ।

११. मूल ऐनको दफा ११ मा संशोधनः— मूल ऐनको दफा ११ को सट्टा देहायको दफा ११ राखिएकोछः—

११. नक्सा र खेस्ता राख्न पर्नेः— जग्गा नापी वा जाँच गर्दा, नक्सा र खेस्ताको ढाँचा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

लाल मोहर सदर मिति २०२४।७।६।२

आज्ञाले—

चूडामणिराज सिंह मल्ल

श्री ५ को सरकारको का.मु. सचिव ।

श्री ५ को सरकारको छापाखानामा मुद्रित ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

